

Almanach

För Skott : Året
Efter vår Frälsares CHRISTI Födelse,

1784.

Til LUNDS Horizont,

Eller 55 grad. 42 min. Polhöjd, och $17\frac{2}{3}$ tids
min. Meridian - skilnad Wester om Upsala
Observatorium.

Efter Kungl. Maj:ts Nådigste
Stadgände, utgifwen
Af Dessa Wetenskaps - Academie.

Måll.
förm.
d. 7
Mart.

STOCKHOLM,

Tryckt hos JOHAN A. CARLBOHM.

Exemplaret säljes häftadt och furet för 1 Skilling.

Fortsättning,

Om wilda Träds plantering.

Eken är, näst Furun eller Tallen, det nyttigaste trädet af dem, som våxa wildt uti vå A. Fjärdenesland. I anseende til des egens p at länge stå emot röta, öfvergår det alla andra träslag til Skeps = byggnader, samt til grundpalar under hus, som byggas på sumpig mark. Til hvarje handa Snickare = arbeten är det förträffligt, derföre är och eken et af de dyrbara åste trä = ämnen. Sågspånén nyttjas wid Färgerier, och barken wid Garfwerierne. Ollonen tjena at föda och göda Kreatur, i synnerhet Swin. Falkoner och höns äta dem och begärlijen, då de förut sörderhakas. Ja! i hungers = und funna och människor uppehålla lifvet med ollon, då de förut litet brännas eller stekas, hättre än med bark och annat nödbrot. Det är derföre beflagligt, at detta ädla träd så litet vårdas och än mindre planteras i vårt Land; det synes fara vårdet, at Eken, ofwan Skalmården, med tiden går aldeles ut: ty man finner här ännu många gamla

Ekar,

Ekar, men ganska få unga, af orsak at de uppinnande telningar ej tilbörligen fredas.

Eken trivs dock, om man undantager Norrland, allestäds här i díket väl, där hon fredas, växer hållst på en med mylla blandad lergrund, på jämnu och medelmåttigt högländ mark, men håller och til goda nog höga, torra och magra ställen, fastän hon där blir mindre frödig. På sumpig mark will hon aldeles intet fort. Hon växer långsamt, men kan hinna til flera hundra Års ålder och bli swa et af våra mest hög och groftanmiga trä.

Ekskog, där den redan finnes, underhåller och fortplantar sig nogaamt sjelf, om den allast hågnas och mätteligen tilgripes. Vill man anlägga ny Ekskog på någon större kraft, utses dertil en plats af sådan jordmon och belägenhet, som sagt är, ei för nära Åkrar eller ångar, hållst där Ekar förr wuxit. Platsen omgårdas. Om hösten i October månad, då Ollonen äro mogna, och nedfalla af sig sjelfwa, samlar man de största och friskaste, och leninar dem uti et rum, som vådret spelar igenom, at i nä-

i några dagar torkas, innan de utsås. Om den utsedde platsen är full med enebuskar, upphackar man under eller nära omkring hvor och en af dem fina gropar af i quarters widd och en twärhands djup, tit antalet 2, 3 eller 4, efter buskens storlek, och i hvor och en af dem lägges et Ollon, som til en half tunns högd hösjes med den fina upphackade musslen, hwardöwer mossen lägges. Enebussen skyler plantorna, då de äro speda, för solens hetta, och skyddar dem för Vostaps åverkan: mossan qvarhåller fuktigheten. Sållan komma alla Ollonen upp, men om så ster och plantorna tyckas stå för tätt, kan man, efter 2 eller 3 år, borttaga de sämre och lemnna de häfta at uppväxa på stället. De upptagna plantorna kunna flyttas til andra stället. Så väl de qvarstående som de omflyttade, putsas hvar i Maj månad, tils de hunnit til 6 eller 7 alnars högd, och lemnas på hvor och en 4 eller 5 grenar til frona. När ekarne hunnit til 3 alnars högd, kunna där inställpas, men för eller hästar ei förr än trädens blifvit 5 alnar höga. Det skadar ej, om de i början stå något tätt, ty derigenom twingas de til höga och raka stammar: man kan sedan efter hand utgåsra en del,

alt

alt som det tyckes behöfwas. Om på platsen ej är någre eller nog månge enebuskar, upgrafwas små gropar här och där, vid pass en half aln ifrån hvor andra, uti hvorje af dem nedlägges om hösten et Ollon, som betäckes med muss och mossen, hvor efter med de uppkjutande plantorna försares såsom redan sagt är. Man kan också, om den utsedda marken ej är stenig, låta upplöja den hel och hållen, och et par år så hafre derpå, hwarefter tredje hösten upplöjas djupa färar, en aln imellan hwardera, uti hvilka läggas ollon, til en half alns afstånd, och muss skrines öfwer dem. Då uppvära de och ansas de första åren på lika sätt. Om platsen ärligen utwidgas, får man med tiden en wacker ekstog. Eken trifwes häst, om hon får växa på det stället hon först blifvit af ollon sadd, men är kinskog då hon skall omflyttas, hvilket dock måste ske, när man wil plantera Ekar til Alleer och andra stället. Då får man Ollon om hösten på sängar, uti fet sandblandad svartmylla. Plantorna komma upp nästa vår och putsas ärligen, till länga och råta telningar, då de, sedan de hunnit til lagom högd och stodga, utplanteras på jenliga stället. År jordmonen, där de utsättas

sko-

skola, för mager i början för de unga plantor-
na, måste man upgrafsa en grop för hwardera
och fylla den med god jord, på det ytterne så
mycket snarare må winna syrka. Plantor, up-
ta gna uti Ekeskogen eller på en sörre plant-hage,
funna och tjena til utplantering, såframit de ej res-
dan åro mycket stora, ty då tåla de ej gärna at
flyttas. Om man ej om hösten hinner utså så
mycket ollon, man ärnar, kan det och ske om vå-
ren, allenast Ollonen förvaras i torr sand och uti
kalt rum blifver wintreen. På åkrar och ångar gör
eken skada, och bör dersöre planteras något affi-
des ifrån dem. Ibland andra träslag trifwes ej
Eken rätt väl, utan båst ibland dem af eget släkte.

Enen anses af de fläste hushållare hos os
för en onyttig, ja skadelig buske, då den likväl,
i anseende til dess verkliga nyttja, förtjenar bå-
de vård och aktning. Hå ibland oþ känna Enens
goda egenskaper. Han beskylls at hindra gräs-
växten, men man finner twärtom, at omkring
enebuskar växer gräset frödigast. Man behöfver
ej mer än borthugga de zwistar, som ligga närmast
jorden, och laga at trädet får en råt stam, med
krona på, så befödrar den gräsväxten och gör
väl

väl skål för sitt rum, ty den blir då et tåmme-
sigen högt och vackert träd, hvor af man får
kinnen til hvarje handa nyttiga och välluktande
husgeråds saker, i synnerhet til dricks-färl, smör-
bytor och annat sådant. Alt hwad som göres
af ene-träd, bibehåller ständigt sin behagliga smak
och luft, emedan det är et mycket fast träd och ei
lått släpper sin olja. Enen kan och putsas, klip-
pas oþ släras, til mångahanda figurer, til häckar och
vackra Pyramider. Båren samlas om hösten då
de äro väl mogne, och tjena både til Öl och Bränn-
vin, som blifver hålsosamt och välsmakande. Man kan af dem koka et välsmakeligt mos, präss-
sa Ölja samt få den båsta Vätaska. De äro och
en läkerhet för framfoglar. Utom detta, för-
stå våre Apothekare at deraf tilreda hålsosama
Medicamenter. Eneriset är förträffeligt at
räka med uti rum, där suke ligga eller annars
osund lust år. Med et ord: Enen är et nyttigt
träd, och sättes uti Södra Länderna, besynner-
ligen uti Turkiet, sörsta wärde derpå, emedan
den där är sällsynt, men fräktas hos os, för det
den är allmän och växer sselfråfd, nästan i all
slags jordmon, men kan och utan muda planter-
as genom frön, som utur båren utframas och ned-
lägs

läggas uti 2 tvårsingers dösupa gropar. Stället behöfver ej inhägnas, så framt Getter icke åro i negden. Plantorna behöfwa ej heller någon stötsel, med mindre man will hafta dem til högstanimiga träd, ty då böra de skäras och putsas, til des stammen blifwer i eller 2 famnar høg. Långs wid Gärdes gårdar är bäst at plantera Enar, ty där tjena de til lefsvande stöd för gärdesgården.

I d. trädet liknar mycket Granen, och kallas af somliga Idegran, är det wackraste trädet til häckar och Pyramider, och planteras derföre uti de sörnämsta Trägårdar i Norden: Det fordrar fet swartmylla, sank jord, skugga och lugn. Wil man plantera detta träd, samlas dess bar om hösten, sedan de väl blifvit mogna, färnor na utrensas och fås i god swartmylla. När plantorna himnit til 3 eller 4 år, kan man om våren utplantera dem, där de få skugga och lugn. Få trädsorter åro så wackra som Id, hvar af geras Käppar och Violstråkar, hvilka se ut som wore de af dyrbart Blod-träd.